

Översiktsplaneringen i Värmdö kommun

Värmdö kommuns förra översiktsplan antogs 1992. Mycket har hänt sedan dess, befolkningen har till exempel ökat med drygt 50 procent. Översiktsplanen ska aktualitetsprövas av kommunfullmäktige varje mandatperiod. På så sätt kommer den att revideras och arbetas om efter hand.

Tidplan och arbetsgång

För att den nya planen ska bli ett användbart redskap i framtiden ska den ha bred förankring hos kommuninvånare, organisationer, verksamhetsidkare och myndigheter. Därför har flera samråd skett under planarbetets gång. Programmet till översiktsplanen var ute på samråd sommaren 1999. Totalt lämnades ungefär 520 synpunkter in, varav 420 var från privatpersoner. Våren 2002 hölls samråd om förslaget till översiktsplan. 220 yttranden inkom, många var från föreningar, organisationer och myndigheter.

Materialet bearbetades till det tredje samrådet, den formella utställningen, som hölls från 19 februari till 25 april 2003. Drygt 90 yttranden lämnades in och några slutliga text- och kartrevideringar har gjorts utifrån dessa. Vissa uppdateringar i materialet har också gjorts.

Slutsatser från samråden

- Utbyggnaden av vatten och avlopp är den största och mest avgörande frågan för kommunens planering.
- Bygg nya bostadsområden i närheten av centrumområdena. Omvandla centralt belägna fritidshusområden till områden för permanentboende.
- Bevara grönstrukturen. Det bästa med Värmdö kommun är närheten till natur som skogar, stränder och skärgård. Säkra allmänhetens tillgång till dessa områden.
- Ge tydliga riktlinjer för hur strandskyddet ska efterlevas.
- Trafiksituationen är svår med en starkt ökande trafik. Kollektivtrafik och infartsparkeringar behöver utökas. Gång- och cykelvägnätet behöver byggas ut.
- Gustavsberg är kommunens centralort. En utbyggnad i orten kräver stor hänsyn till kulturmiljön. De olika kommundelscentrum behövs alla bli trivsammare och mer strukturerade.
- Statliga myndigheter är i huvudsak positiva till planförslaget.

Kustplan

Arbetet med att ta fram en kustplan för Värmdö kommun pågår. Planen ska framförallt belysa de strandnära miljöerna. En kommunomfattande strandinventering har påbörjats och förväntas vara klar i slutet på 2003. Den kommer att fungera som ett viktigt underlag för det vidare arbetet med kustplanen. Frågor som t.ex. strandskydd, bryggor, båtliv, skyddsvärda marina miljöer och tysta områden kommer att behandlas ingående i kustplanen, som beräknas antas av kommunfullmäktige år 2005.

Kort om Värmdös historia

Värmdö kommun ligger i hjärtat av Stockholms skärgård – denna unika arkipelag av drygt 24 000 öar, kobbar och skär. Värmdö finns skriftligt belagt första gången 1314 då det skrivs Wermdo. Någon säker tolkning av namnet finns inte. Troligen ska namnet sättas i samband med Vindöström som var en av de viktigaste farlederna i äldre tid. Vindö ström var känd för att hålla sig öppen länge vintertid, vilket ordet värmd skulle syfta på.

Mångsysslade skärgårdsbor

Sedan stenåldern har det funnits människor i den skärgård som idag utgör Värmdö kommun. Först under slutet av forntiden, och framför allt under medeltiden, bebyggdes området i större omfattning. Fiske och jakt på säl och sjöfågel samt möjlighet att bruka lite jord och hålla boskap gjorde bosättningen möjlig och fram till 1800-talets slut var dessa näringar stommen i skärgårdsbornas tillvaro. På de stora landen och en del större öar som t.ex. Svartsö fanns det bättre förutsättningar för jordbruk även om det också här rörde sig om blygsamma arealer i jämförelse med fastlandet.

Vattnet var den viktigaste transportvägen och man var beroende av vattenlederna för att kunna ta sig till ängs- och betesholmar med betesdjur och för mjölkning och höskörd. Vattenlederna hade också stor betydelse för byarnas handel med omvärlden, då främst Stockholm och Vaxholm. Den viktigaste handelsvaran var fisk, men också kött, smör och ved byttes mot spannmål eller pengar. En annan gammal bisyssla var lotsningen som är känd från Sandhamn och Runmarö. På Runmarö hade man också sedan medeltiden brutit kalksten som användes vid husbyggen i huvudstaden.

Från Kvarnberget, Sandhamn 1899.

Kring sekelskiftet 1900 när ångbåtstrafiken möjliggjorde snabbare färskvarutransporter blev jordgubbsodling vanlig på öarna. Särskilt i mellersta skärgården och i synnerhet på Möja. Möjajordgubbar blev ett så välkänt begrepp att även Haröborna kallade sina jordgubbar för detta.

Sommarparadis för storstadsbor

Efter 1800-talets mitt började borgerskapet som sommargäster söka sig ut till Värmdö. Rikt utsmyckade sommarvillor uppfördes utmed ångbåtslederna, t.ex. på Norra Lagnö och vid Lindalssundet. Även skärgårdsbyar som Stavsnäs och Sandhamn byggdes ut och

blev sommarparadis. Den sistnämnda byn, som ursprungligen var en lots och tullplats, blev dessutom en seglarmetropol med klubbhus för KSSS (Kungliga Svenska Segelsällskapet). Intresset för skärgården var vid denna tid också stort bland intellektuella, konstnärer och författare som fascinerades av skärgårdsbefolkningens liv och den karga naturen. En känd skärgårdsskildrare är August Strindberg som periodvis bodde på olika platser inom nuvarande Värmdö kommun. Redan 1868 kom han till Sandhamn som senare besöktes av andra kända konstnärer och författare. Skärgårdsborna tog tacksamt emot den nya inkomstkälla som sommargästerna innebar.

Socknar och församlingar

Värmdö var under medeltiden en enda stor socken med en gemensam sockenkyrka. I denna ingick hela det nuvarande Värmdö kommun med undantag av Nämndö som låg under Österhaninge socken och som först under 1900-talet kom att föras till Värmdö. Dessutom ingick hela Ormingelandet, större delen av Ljusterö samt de nuvarande Vaxholmsöarna: Rindö, Ramsö, Tynningö och Skarpö. Under 1600-talet började en uppdelning av den vidsträckta socknen eftersom det var en lång väg för skärgårdsborna att färdas till socknens medeltidskyrka på centrala Värmdölandet. Då bildades Möja och Djurö som annexförsamlingar. Ingarö blev ett annex under 1700-talet. Församlingarna fick egna kyrkobyggnader, små träkapell byggda av skärgårdsborna själva. De äldsta kvarvarande kapellbyggnaderna ligger på Djurö och Ingarö som är från 1600-talet respektive 1700-talet.

Torpet Charlottendal.

Småkommuner blir en kommun

Vid 1900-talets början hade den forna storsocknen splittrats upp i sex småkommuner. Till dem hörde bruksorten Gustavsberg – med sin kända porslinsindustri från 1800-talets första hälft – som hade blivit självständig kommun 1902. År 1913 införlivades Rindö med Vaxholms stad och så sent som 1946 begärde de övriga öarna vid Vaxholm att få bli lösgjorda från Värmdö. Under åren 1952–1966 reducerades kommunantalet till tre stycken, nämligen Värmdö, Gustavsberg och Djurö kommuner. År 1974 skedde en sammanslagning så att dagens Värmdö kommun bildades. Gustavsbergs kommunvapen från 1960 – föreställande två äldre brännugnar från porslinsfabriken – antogs som den nya storkommunens vapen.

Långvik, Möja.

Bruksorten Gustavsberg

Gustavsberg är kommunens centralort sedan 1974. Samhället har vuxit upp kring porslinsfabriken som grundades på 1820-talet. Fabriken var vid sekelskiftet 1900 en av landets största industrier med cirka 1 000 anställda. Idag domineras den keramiska tillverkningen av sanitetsporslin som toalettstolar och handfat. Konstgods och en del serviser tillverkas fortfarande men i mindre skala. Det gamla brukssamhället uppvisar en förvånansvärt välbevarad bruksmiljö med intressanta bostads- och fabriksbyggnader från fabriken start fram till våra dagar. Ett vackert porslinsmuseum i ett av de äldre fabriksbyggnaderna ger en bild av samhällets och fabriken historia. Den som är intresserad av andra sevärdheter i kommunen kan vända sig till Värmdö turistbyrå, som för närvarande ligger i Gustavsbergs Hamn.

Gustavsbergs hamn.

Värmdö i regionen

Nära storstaden

Värmdö ligger bara drygt två mil från Stockholms city. Det tar inte mer än cirka 20 minuter att åka med buss eller bil från Slussen till Gustavsberg och Brunn och cirka 30 minuter från Slussen till Hemmesta.

Nära naturen

Värmdö utgör en viktig del av regionen för många storstockholmare. Här finns rika möjligheter till friluftsliv och rekreation för människor från ett stort omland. Kust, skärgård och stora strövområden bjuder på världsunika möjligheter till naturupplevelser alldeles inpå storstaden. Det finns cirka 15 000 fritidshus i kommunen. Dessutom finns här anläggningar som till exempel båtklubbar och golfbanor som också utnyttjas av hela regionen.

Befolkningsökning i regionen

Regionplane- och trafikkontoret (RTK) pekar i regionplaneförslaget, RUF 2000, på en stark befolkningsökning i hela Stockholms län fram till år 2030 – troligen mellan 400 000 och 600 000 personer. Stockholms stad och de närmaste kranskommunerna är redan tätt bebyggda och trycket från bostadsmarknaden på kommuner med ungefär Värmdös avstånd från centrum kommer att öka. RTK räknar med att det bor mellan 40 000 och 54 000 personer i Värmdö år 2030. Fritidshusområdena utgör en stor potential på bostadsmarknaden i regionen. Hälften av länets (cirka 90 000) fritidshus ligger i Värmdö och Norrtälje kommuner. Värmdö ligger dock betydligt närmare Stockholm än Norrtälje.

Miljö och natur

Allt kustvatten i Värmdö kommun har en hög näringsbelastning och är i stort behov av åtgärder. Tidigare kom huvuddelen av fosfor och kvävet från storstadsområdet, men med förbättrad reningsteknik i stadens stora verk har näringsutsläppen därifrån blivit mindre. Numer kommer mycket näring i Värmdös kustvatten från kommunen själv. Runt kommunens kust finns ett stort antal enskilda, samfälliga eller kommunala avloppsanläggningar av varierande kvalitet.

Näringsläckage kommer också från till exempel jordbruk och golfbanor. Förhöjda näringshalter går numer att mäta ända ut till de yttre delarna av skärgården.

Kommunikationer på land

Andelen värmdöbor som arbetspendlar till andra kommuner ökar. Utvecklingen av arbetsplatsområdena Nacka Strand och Sickla i Nacka kommun har stor positiv betydelse för värmdöborna. Områdena ligger lätt tillgängliga från Värmdö.

Både i Värmdö och Nacka ökar befolkningen snabbt. Totalt med cirka 20 000 – 25 000 personer på tio år. Det medför hög belastning och risk för längre köer på Värmdöleden genom Nacka. Köerna i Kaffebacken är långa på morgnarna. Södra länken kommer när den öppnas 2004 att underlätta för resor västerut.

Snabbspårvägen från Alvik är utbyggd till Hammarby Sjöstad i Nacka. Diskussioner pågår även om att dra spårvägen vidare fram till Henriksdals trafikplats och in mot Slussen och att sammanbinda den med Saltsjöbanan. Saltsjöbanan skulle i så fall byggas om och bland annat passera Nacka Forum. På lång sikt (cirka år 2030) skulle tunnelbanan kunna byggas ut till Orminge.

Bussarna från Värmdö går till Slussen i Stockholm. Slussens kapacitet vad gäller perronger och plattformar är nu fullt utnyttjad och anläggningen är mycket sliten. En om- eller nybyggnad av Slussen är nödvändig men kommer att ta cirka tio år att genomföra.

Kommunikationer till sjöss

I Värmdö kommun finns tre mindre hamnar med reguljär båttrafik till skärgården. Hamnarna är av stor regional betydelse för kontakten mellan skärgården och fastlandet. Stavnäs vinterhamn är den mest utbyggda och har en starkt ökande godstrafik. Även Sollenkroka och Boda bryggor är viktiga omlastningsplatser mellan båt och buss/bil. Möjligheten att hantera gods bör förbättras i hamnarna, liksom standarden på vägarna som leder dit.

Nya farleder

Stockholm har en lång historia som hamn- och sjöfartsstad och sjöfarten har en stor betydelse för hela Stockholmsområdet. Stockholmsregionen är inne i en expansiv period och kontakterna med östersjöstaterna ökar i och med dessa länders utveckling.

All större fartygstrafik in till Stockholms stads hamnar passerar genom Värmdös kustvatten. Färjetrafiken utgör cirka 75 procent av all tyngre trafik in till staden. Den absolut övervägande andelen färjetrafik består av den reguljära trafiken. Antalet stora kryssningsfartyg ökar. Under 2001 ankom 160 kryssningsfartyg Stockholm varav 30 är större än reguljärfärjorna. Kraven på bättre farleder med trafikseparering ökar. Under 1999 kom Sjöfartsverket och Stockholms Hamn med en rapport som kallades *INMISJÖ – säkrare farleder till Stockholm*. Inom Värmdö är två farleder prioriterade och tillståndsprövning har påbörjats.

VÄRMDÖ – GARPEN är en uppgradering av befintlig farled mellan Kungarna och Värmdö – Garpen. Farledens djup skall utökas från 6 till 9 meter. Syftet är en trafikseparering för att reducera väntetiderna och olycksrisken i området Halvkakssundet – Lagnösundet. 158 000 kubikmeter berg tas bort.

HORSSTENSLEDEN syftar till att avlasta Sandhamnsleden med möjlig trafikseparering. Horsstensleden har i princip samma dragning som Rödkobbsleden som drogs tillbaks av Sjöfartsverket 1992 då leden mötte på ett stort motstånd. Skillnaden ligger i att leden dras ut syd om Horssten med en alternativ led för färjorna norr om ögruppen. Totalt 150 000 kubikmeter berg måste bort. Områdena kring Horssten är i dag i praktiken helt opåverkade och förutom de stora naturvärdena är hela området av stor vikt för yrkesfisket.

Kommunen ställer sig mycket kritisk till den nya farleden (Horsstensleden) och uppgraderingen av farleden Värmdö – Garpen. Innan en ny farled sprängs i orörd natur måste en övergripande värdering av Stockholmsregionens frakt- och färjetrafik utföras för att hitta bästa möjliga transportlösningar (kombination vatten – land) utifrån miljöpåverkan och olycksrisiker. Fartyg som transportmedel är både miljövänligt och säkert. Men uppstår en olycka kan skadorna på miljön vara enorma. Värmdö kommun önskar inte en ökning av färje- och fraktrafiken in i känsliga skärgårdsavsnitt.

Färjor

Färjorna mellan Stenslätten, Rindö och Vaxholm är en viktig transportled för den ostligaste förbindelsen mellan södra och norra Stockholmsområdet. Busstrafiken bör samordnas med färjetrafiken.

I takt med växande trafikproblem i det centrala Saltsjö – Mälarsnittet kommer denna färjeförbindelse att bli alltmer intressant.

Färjan till Tynningö i Vaxholms kommun utgår från Norra Lagnö. Den drivs idag av en ekonomisk förening men en utredning föreslår att Vägverket tar över driften. Det finns ett behov av att använda en större färja vilket kräver att bryggan på Norra Lagnö byggs om. Någon arbetsplan, skiss, ansökan om vattendom eller andra beslut finns inte. En utökning av bryggan berör även trafik, parkering, buller m.m. på Norra Lagnö.

Helikoptertrafik

Luftransport Svenska AB har avtal med Stockholms läns landsting om ambulansflygning i länet till och med år 2006. Bolaget hyr mark av Värmdö kommun i Mölnvik, i anslutning till räddningsstationen. Hyresavtalet gäller till och med år 2006. Mölnvik byggs nu snabbt ut till ett område för handel och småindustri.

En ny plats för helikopterlandning måste sökas, då med en skyddszon mot buller. En sådan plats kan vara strax söder om Mölnviksrondellen. Här finns nära anslutning till väg 222 och räddningsstationen.

